

En el doc. més antic, Olèrdola, any 978, sembla tractar-se d'un accident natural del terreny, si bé també podria ser algun catau obert en el cingle o en muralles; és una donació que fan home i dona, privats, al monestir de Sant Cugat, de «pelagis propter pischatonem, --- silva cum ipsis chonilibus --- alias-tros --- vineas ---, in locum ubi vocitant ipsa Torta; et ipsos nostros domos ubi nos residemus, cum illorum cingulos, sive cum ipso quadalo [més aviat una roca o gran còdol, que un gual], quod Deus ibidem fundavit, et ipsas *cigas*, qui sunt ipsa sagoma ['nivell o mòdul d'una construcció?'], et ipsos nostros ferragenales, cum illorum fichulneas, et ipsum nostrum puteum, cum aqua ---», Cart. de St. Cugat, § 130, I, p. 104 6f.; més enllà dona les afrontacions, entre les quals «ipso torrente --- ipsas pinnas subtiranas de civitate Olerdula --- ipsa rocha --- ipsa rocha ---» (105.27ss.)

Molt freqüent en els documents d'aquest Cartulari, predominant la grafia *ciga*, no tant *cigua*, si bé aquella s'ha d'entendre *ciga* pertot: en un altre d'Olèrdola de 986 es veu que es tracta alhora de cavitats a fora i de cavitats a sota d'una construcció: «concedo ibi ipsos meos domos ubi ego residui, et ipsas meas *cigas*, qui de intus et de foris sunt ---»; i més enllà es veu que una de les sitges s'usava per a gra: «*ciga* una, plena de ordeo» (Cart I, 158, 159); en un de 988 «ubi aber suas *cigas*, justa ipsa cisterna» (n° 420, f° 128). Ja en varen tractar Balari (Orig., 110, 144, 240, 681, 694) i Nicolau d'Olwer (Bull Du C III, 1927, 15), que el declarà «mot d'origine inconnue»

No és pas exclusiu d'aquest cartulari: en un doc penedesenc de 991 es diu que un terme «afrontat in ipsa *cigia*» (MiretS, TempH, 32), on hem de creure que no es tracta de cap dipòsit de gra sinó d'alguna gran cavitat de muntanya, altrament no hauria guiat com a afrontació; ibidem (p. 419) un altre de *ciga* a Ribagorça, referent a Giró, a. 1377. El sentit de 'petit avenc natural' és tant o més clar en un doc de l'Urgellet de 1024: «abet affrontaciones supra scribuntur kastrum, cum suis alodis: de parte orientis ad ipsas *cigas*, et de meridie ad fossa de ipso comite ---» (Cart de l'Arx. Cap. d'Urgell, I, f° 38r1).

En algunes apareix la forma arcaica *cegia*, amb conservació del vocalisme anterior a la diftongació, com en un de 991, on és també evident que es tracta d'una fossa natural entre turons costers: «a parte vero meridies, inqoat per ipsa mare et sic per ipsas *cegas* et fonte Anastasio ---» (LMas, Docs Bisbat de Bna, 113) Bast.-Bass, 497-499, en cita quatre més de *cegia* en el comtat de Bna, aa 1000, 1008, 1021, 1037. Un de molt valuós, per la seva localització controlable i perfectament comprovada, es refereix a la grandiosa bòfia situada en el dors de l'elevada Serra d'Ensiya a l'Alt Berguedà (2300 alt.), i que dona nom a la serra (amb l'aglutinació toponímica de *En-* que vaig estudiar en la *Festschrift* Jud, 1943, 578 = *Top Hesp* II, 179-180): un doc del Cartulari de Poblet l'hi mostra funcionant *in* com a preposició i situant un paratge d'aquella serralada *in* *cegia* és de 1171 (Cart de Poblet,

301.11), i un altre, de 1198, ja anomena aquell lloc *in ciga* (302 11)

És clar que de totes maneres apareix també com un indret usat per l'home: com a 'calabós' o masmorra subterrània, en un doc. de c. 1250, ja amb article i més en català pur que llatinitzant: un cop *la ciga* i tres *la ciga* (Jaume I, a Lleida, p. p. Cubells, *RHisp.* xxxvii, 112), «pach de ban 5 sous --- e si --- no ls volia pagar, que estia 5 dies --- en la *ciya*» Valls, a. 1319 (*BABL* XII, 290); «un pelegrí, ayxí com venia de Sent Leonart, fo pres e més en una *sitja*», *VidesR*, 225r2; «lo balle digué al dit B. que cambià los dits diners, y que si altra volta ell li n trobava en son poder, que l posarie en la *siya*» a 1573, Organyà (CaCandi, *Misc Hr. Cat.* II, 93).

I amb gran freqüència ja com a 'sitja de blat o altre gra': bastant clarament en onze documents d'entre 986 i 1160 en Bast.-Bass. No menys freqüent en ross: «campus qui est ultra *cigas*» perg. original de c. 1000, sobre St. Felu d'Amunt; un altre d'original, a Orla, a 1382 (*ciga*); «quandam *ctigiam* meam sive foveam --- in villa Perpiniani», 1311, «les boches de les *ciges*» 1381, «*citges* de la plassa del Blat» 1395 (*InuLC* lletra c-), «a les *siges* --- a les *ciges* ---», *Millars* a. 1292 i molts de *siya*, *siges*, *sitges* en el S. XIV (*InuLC* lletra s-) I veg. infra la documentació de l'*encyar* mercantil des de 1380.

De seguida apareix en literatura, sobretot parlant del 'dipòsit de gra', com ja ho veiem en R. Lluil: «En tota aquella granja no havia mas una *ciya* de blat», *Blanq.* (NCl II, 35.11) repetit igual diverses vegades en el *Libre d'Ave Maria* (NCl XIV, 115.11, 116 7, 116 11 etc.). Però també en Lluil trobem l'acq primitiva, orogràfica: «un órs e un corp e un hom e una serpent caygueren en una *ciga*: per aquel loc hon era la *ciya*, pessava un sant hom --- e viu-los star en aquella *ciya* tots quatre, e no podien exir de la *ciya*, tots ensemps pregaran aquell sant hom que ls traqués de la *ciya* --- aquell hom trasc de la *ciya* lo órs --- e trasc aquell hom de la *ciya* ---», *Merav* (NCl II, 117). Assegurat per la rima: «en la conjuntió à mija / con hom diu: —tanca la *siya*», Lluil (*Rims* ed 1936, I, 13).

Així mateix en clàssics de c. 1400: «si algú obrirà la sua *ciya* o cisterna, e ans que la cobra, caurà aquí bou o ase, lo senyor de la *ciya* o de la cisterna serà tengut de retre lo preu de la bèstia»; «açò pot hom fer si tu fenyent fuyta lo tires --- a llocs on ha *citges* o ribaços e precipises», Eiximenis (*Dones*, § 27, f° 27r1; *Regiment de Prínceps*, § 269); «aquell qui aparella e obre la *ciya* hon cayga son proysme, perirà en aquella», *Ant Canals* (*Carta de Ct Bernat*, *CoDoACA* XIII, 476); «les dones / són --- portes de bany, / e de riu nores, / són cantiplores, / grunyents poliges [perquè sempre rondinen o grinyolen], / ubertes *ciges*, / pintat carner, / sens centener / són la madexa / ---», *Spill*, 7798 ('fossa oberta, sepulcre emblanquinat': per llurs perills amagats o disfressats); «los lançaven en *citges* fondes», JoMartorell (§ 99, princ., = Riq., 227).

Cert que modernament cap altra acc. és tan coneguda com la del gra: «*citjes* per tenir forment: sirus»,